

MESLEK YÜKSEKOKULLARI MUHASEBE BÖLÜMÜ ÖĞRENCİLERİNİN SOSYO-EKONOMİK DEĞİŞKENLER İŞİĞİNDA MESLEKİ ETİĞE BAKIŞ AÇILARININ İNCELENMESİ (AKDENİZ ÜNİVERSİTESİ ÖRNEĞİ)

THE INVESTIGATION OF THE ATTITUDES OF VOCATIONAL SCHOOL STUDENTS STUDYING IN ACCOUNTING DEPARTMENT TOWARDS PROFESSIONAL ETHICS (AKDENİZ UNIVERSITY CASE)

Evren AĞYAR¹
Filiz ANGAY KUTLUK²
Emre CENGİZ³

ÖZET

Çalışmanın amacı muhasebeci adayları olan ve meslek yüksekokullarında muhasebe ve vergi uygulamaları bölümlerinde eğitim gören öğrencilerin meslek etiğine bakış açılarının incelenmesidir. Araştırmanın evreni Akdeniz Üniversitesi'ne bağlı 7 farklı meslek yüksekokulunda muhasebe ve vergi uygulamaları bölümlerine devam eden 1021 öğrenciden oluşmaktadır. Evrene %72,58 oranında geri bildirimle ulaşılmış ve 741 öğrenciye, veri toplama aracı olarak çeşitli lisansüstü çalışmalar ve literatür incelenerek derlenmiş olan iki bölümlük bir anket uygulanmıştır. Anketin birinci bölümünde demografik değişkenlere ilişkin sorular bulunurken, ikinci bölümde meslek etiği eğitime yönelik 3 adet soru ve meslek etiği ile ilgili 23 adet yargıdan oluşan sorular bulunmaktadır. Bulgular incelendiğinde öğrencilerin yarıdan fazlasının (%56,1) meslek etiği ile ilgili bir ders konması yönünde görüş bildirdiği görülmektedir. Demografik değişkenler incelendiğinde ise cinsiyet, yaş, doğum yeri, mezun olunan lise, aile eğitim düzeyi, sosyo-ekonomik düzey, gelir düzeyi gibi faktörlerin etkili olduğu görülürken, meslek etiği ile ilgili ders aldığını ifade eden öğrenciler muhasebe mesleği etiği ile ilgili yargılara daha yüksek oranda katılım göstermişlerdir. Bu da müfredat programlarının geliştirilirken muhasebe etiği ile ilgili derslere daha fazla yer verilmesi gerektiğini savunmaktadır.

Anahtar Sözcükler: Muhasebe Eğitiminde Etik, Muhasebe Mesleğinde Etik

ABSTRACT

The aim of the study is to examine the point of view of students in accounting and tax departments of vocational schools towards ethics in accounting profession. Population of the study consists of 1021 students in accounting and tax application departments of 7 vocational schools of Akdeniz University. Rate of return of the survey was %72,58. A questionnaire of two parts was applied to 741 students who participated in the study as data collection tool which was derived from literature and graduate studies in Turkish culture. In the first part there were questions about demographic characteristics and in the second part there were 3 questions about ethics education and 23 questions on professional ethics. According to the findings, more than half of the students (56,1%) agreed that a course concerning professional ethics should be included. Gender, age, place of birth, high school, family education, socio-economical status, income level were significant variables. Students who have taken a course on professional ethics gave more ethics oriented answers which claims that courses concerning ethics should be included in the curriculum.

Key words: Ethics in Accounting Education, Ethics in accounting profession,

¹Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Beden Eğitimi ve Spor Yüksekokulu

²Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi Ayşe Sak Uygulamalı Bilimler Yüksekokulu

³Dr., Akdeniz Üniversitesi Alanya Ticaret ve Sanayi Odası Meslek Yüksekokulu

1. GİRİŞ

Muhasebecilik mesleğinin toplumdaki yeri ve güvenilirliği açısından muhasebecilerin teknik muhasebe bilgisi yanında, etik ikilemler karşısında tutarlı kararlar verebilmek için meslek etiği konusunda bilgili olmaları ve kurallara bağlı olmaları gerekmektedir. Fırat ve Üçoğlu (2009:60)'na göre "etik değerler dikkate alınmadan alınan kararlar ve yapılan işlemler muhasebe mesleğinin itibarını ve muhasebe kaynaklı verilerin güvenilirliğini sarstığından, üniversitelerde muhasebe derslerinde verilen teknik konuların yanında etik konularının da önemsenmesi gerekmektedir.

Etik davranışın, "kararın veya eylemin yasal olup olmadığından çok, doğru veya yanlış olup olmadığına veya mesleki değerlere uygun olup olmadığına değerlendirilmesini" gerektirdiğini ifade eden Gül ve Ergün (2004:57), finansal raporlama sürecinde bazı olayların yanlış değerlendirilmesinin veya tahminlerdeki hataların önemine değinip yasal veya etik olmayan davranışlarda bulunan muhasebecilerin finansal raporlama sürecinin tümünün doğruluk ve dürüstlüğü zedelemekte olduklarından dolayı muhasebecilerin meslek etiği konusunda bilgili olmalarının önemini belirtmişlerdir.

Muhasebecilerin mesleki etiği, mesleğin dürüstlüğü ve toplum güvenini sağlama kabiliyetiyle doğrudan ilişkili önemli bir konudur (Watkins ve Iyer, 2006:69). Muhasebe programındaki etik eğitim, toplumun mesleğe olan güvenini artırabilir. Meslek elemanları öğrencilerin etik konulara hazırlanıp anlayış geliştirmelerini sağlayacak vaka materyalleri geliştirmede akademisyenlerle ortak olarak çalışmada önemli bir rol de oynayabilirler.

Etik eğitiminin gerekli olduğunu düşünenlerden biri olan Loeb (1988), muhasebede etik eğitiminin gerekliliği, etik eğitiminin hedefleri ve muhasebe etiğini kimin öğretmesi gerektiği konularını incelediği çalışmasında, etik eğitiminin gerekli olduğunu, eğitimi verecek olan muhasebe akademisyenlerinin eğitiminin dikkate alınması gerektiğini ve bu alanda eğitim verme ve araştırma yapmak için teşvik edilmeleri gerektiğini belirtmiştir.

McNair ve Milam'ın (1993) muhasebe akademisyenleriyle yaptıkları çalışmada akademisyenlerin büyük çoğunluğu etiği ders programına dâhil etmekte, yarısından çoğu daha çok dâhil edilmesi gerektiğine inanmaktadır. En çok kullanılan metot ders anlatma metodu olsa da, yazılı vakaların en etkili metot olacağına inanılmaktadır. Etiğin müfredatına dâhil edilmesinde yaşanabilecek en genel problemin de zaman eksikliği ve uygun etik materyallerinin yetersizliği olduğuna inanılmaktadır.

Etiğin muhasebe müfredatına dâhil edilmesi gerektiğini ifade eden Langenderfer ve Rockness (1989:66-68) etik muhakeme, iletişim ve analitik karar vermenin mesleki eğitimin, muhasebe müfredatına dahil olması gereken ayrılmaz parçaları olduğunu ifade etmişlerdir. Muhasebe derslerinde etik öğretmenin hedeflerinin, öğrencilerin mesleki hayatlarında karşılaşacakları çeşitli etik ikilemlerin farkında olmalarını sağlamak ve etik ikilemleri değerlendirmeleri için karar verme sürecini öğretmek olduğunu ifade etmişlerdir. Öğrencilerin muhasebe-işletme okulu veya felsefe bölümünde etik dersi almalarını önermişler, buna ek olarak muhasebe derslerinde gerçek hayat vakaları kullanılarak etik konuların tartışılmasının, öğrencileri gelecekte mesleklerinde karşılaşacakları etik ikilemlere hazırlayacağını ve kendi hareket yönlerini değerlendirmede yapı sağlayacağını ifade etmişlerdir.

Diğer taraftan, Holland (2004:405), üniversite öğrencilerinin muhasebe eğitimlerinin daha çok geleneksel bir yol ile yürütüldüğünü belirtmektedir. Öğrenciler muhasebe eğitimi hakkında gerekli olan teorik ve teknik bilgiyi aldıktan sonra bu bilgileri gerçek yaşam koşullarında kullanmaları için cesaretlendirilmektedirler. Fakat öğrencilerin, iş dünyasının ağır rekabet şartlarının egemen olduğu piyasa koşullarında, çevre bilincinin değerini ön gören tartışmalara sempatik yaklaşımları olası gözükmemektedir ve muhasebecilerin eğitiminde etik davranışlar hakkında genel yaklaşımlara çok fazla rastlanmamaktadır (Mathews, 1995:665).

Armstrong ve diğ. (2003:13), muhasebe araştırmacılarının, muhasebe öğrencilerinin etik duyarlılığını artıracak yollar keşfetmeleri gerektiğini, öğrencilerin etiğe ilişkin motivasyonunu artırmak için onları iyi davranmaya, kendi etik değerlerinin patronu olduklarına dikkat çekip, mesleklerinde gurur duymaya teşvik etmelerini önermiştir. Muhasebe öğretmenlerinin; öğrencilerin etik yönünden olgunlaşmasında önemli bir rol

oynadıklarının farkına varmalarını, öğrencilerin muhasebe toplumunun bu dalında ilk karşılaştığı liderler olduğunu, toplumun etik atmosferini kurup etik motivasyon ve davranışın gelişebileceği bir ortam yaratma sorumlulukları olduğunu ifade etmiştir.

Bu çalışmada; Akdeniz Üniversitesinde yer alan 7 adet Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 741 öğrencinin demografik ve sosyo-ekonomik durumları ile meslek etiği ile ilgili yargıları ve öğrencinin demografik ve sosyo-ekonomik durumunun meslek etiği ile ilgili yargılarına etkisi araştırılmıştır. Çalışma, meslek etiği ile ilgili eğitimin etiksel algılamadaki önemine dikkat çekmektedir.

2. MUHASEBE ETİĞİNDE ETİK ALGILAMA KONUSUNU İNCELEYEN BAZI ÇALIŞMALAR

Literatürde, muhasebe alanında etik konusunun kavramsal olarak ele alınmasıyla birlikte hem akademik camiadaki eğitim gören öğrencilere etkisi, hem muhasebe öğretmenlerinin etik konusundaki görüşleri, hem de iş hayatında profesyonellere etkisinin araştırıldığı söylenebilir. Araştırmaların, özellikle demografik özelliklerin etik algılamasına etkileri ve farklı etik algılamalarına yol açan faktörlerin belirlenmesine adanmış görülmektedir. Etik algılamasının eğitim gören öğrenciler açısından nasıl değerlendirildiği, muhasebe öğretmenlerinin etik görüşleri ve profesyonel yaşamda meslek etiğini inceleyen araştırmalara değinilecektir.

2.1. Etik Algılamının Öğrenciler Tarafından Değerlendirildiği Çalışmalar

Stanga ve Turpen (1991:746)'in, muhasebeyle ilgili etik ikilemlerle karşılaşıldığında verilecek kararları incelemek için muhasebe son sınıf öğrencileriyle yaptıkları çalışmada, sonuçlar, muhasebe öğrencilerinin çoğunun etik olmayan davranışa kalkışmayacaklarını göstermektedir, ama bazı öğrencilerin etik ikilemlerle karşılaştıklarında ne yapacakları konusunda kuşkulu olduğu da görülmektedir. Etik kararlarda cinsiyete göre fark gözlenmemiştir.

Kerr ve Smith (1995:992)'in öğrencilerin muhasebe eğitimi ve mesleğinde etik konularla ilgili düşünceleriyle ilgili yaptıkları çalışmada, büyük bir üniversitenin muhasebe öğrencilerinden, etikle ilgili çeşitli ifadelere katılma derecelerini belirtmeleri istenmiştir. Öğrenciler etiğin işletme ve muhasebe alanında önemli bir konu olduğuna ve etik eksikliğinin muhasebecilik mesleğine zarar verdiğine inanmaktadır. Etik ve ahlaki yönlendirmenin gerekliliği, öğrenciler tarafından anlaşılmaktadır.

Ameen ve diğerleri (1996:596)'nin, muhasebe öğrencileriyle yaptıkları, cinsiyet ile etik olmayan akademik davranış niyeti arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarında, kız öğrencilerin, etik olmayan davranışlarda, erkek öğrencilere göre daha hassas ve daha az toleranslı, daha az kural çiğneyen ve etik olmayan davranışlarla daha az meşgul oldukları ortaya çıkmıştır.

Cohen ve diğ. (1998:252-253, 264-265)'nin, etik değerlendirme, niyet ve yönelimde cinsiyet ve bilim dalına dayalı farkları ölçmek için muhasebe ve diğer işletme ve sosyal bilimler öğrencileriyle yaptıkları çalışmada; iş etiğiyle ilgili senaryolar ve çok boyutlu etik ölçeği kullanılmıştır. Sonuçlara göre kız ve erkeklerin bir eylemi etik olarak algılayıp algılamadıkları ve kendilerinin veya grup üyelerinin o eylemi yapıp yapmayabileceklerini algılayıp algılamadıkları konusunda anlamlı farklılıklar vardır. Kadınlar, erkeklere göre kuşkulu eylemleri daha az etik bulup bunları uygulama konusunda daha isteksizdirler. Ayrıca muhasebe dalında olanlar, diğer dallarda ve özellikle sosyal bilimlerde olanlara göre eylemleri daha az etik bulmuşlardır

Cohen ve diğ. (2001:319,322, 329)'nin başlangıç seviyesindeki ve son sınıftaki işletme ve muhasebe öğrencileriyle, 3-5 yıllık iş deneyimi olan muhasebe meslek elemanlarının etik karar verme farklarını incelemek amacıyla yaptıkları çalışmada, çok boyutlu etik ölçeği ile iş ortamında karşılaşılabilecek etik ikilemlerden oluşan kısa hikâyeler kullanılmıştır. Sonuçlara bakıldığında, erkeklere göre kızlar, eylemleri daha az etik bulmuşlar ve yerine getirme konusunda erkeklerden daha isteksizdirler.

Mugan ve Atay (2003:343, 355-356), Türk kız ve erkek işletme öğrencilerinin etik duyarlılık düzeyini ve ceza muhakemelerini, muhasebe ve işletme konularındaki gerçek hayatta karşılaşılabilecek etik ikilem senaryolarıyla ölçmüştür. Sonuçlara göre muhasebe konularındaki etik yargılarda cinsiyete göre bir farklılık yoktur, ancak işletme ile ilgili senaryolarda önemli cinsiyet farkı olup, kız öğrenciler daha etik farkındalık içindedirler. Ceza konusunda, erkeklerin muhasebe ortamında kızlardan daha sert cezaları uygun gördükleri gözlenmiş, işletme ortamındaki cezalarla ilgili anlamlı bir farklılık görülmemiştir.

Azaltun ve Kaya (2006:107, 123-124)'nın, öğrencilerin derslerde yer alan etikle ilgili konulara yaklaşımlarıyla, etik ilke ve kuralların eğitim ortamında öğrenilmesiyle ilgili beklentilerini saptamak amacıyla örgün ve açık öğretim sistemlerinde işletme, iktisat ve maliye öğrenimi gören öğrencilere uyguladıkları çalışmada, katılımcıların %84-%90 oranında derslerde etik konusuna yer verilmesi gerektiğini düşündükleri ortaya çıkmıştır. Yine öğrencilerin çoğunluğu, etiğin ayrı bir ders olarak okutulmasını istemektedirler.

Chan ve Leung (2006:438-450-452)'un etik duyarlılığı inceleyip etik muhakeme ve kişisel faktörlerin etik duyarlılığa etkisini araştırmak amacıyla muhasebe öğrencileriyle yaptıkları çalışmanın sonuçlarına göre, öğrencilerin etik duyarlılık ve etik muhakemeleri arasında anlamlı bir ilişki çıkmamıştır. Cinsiyet açısından da farklılık çıkmamıştır. Muhasebe etiği eğitimi, muhasebecilik mesleği ve akademik toplumun, muhasebecinin etik davranışını kuvvetlendireceği bir araç olarak düşünülmektedir.

Eleren ve Kayahan (2007:51,56)'ın meslek yüksekokullarında muhasebe eğitimi alan öğrencilerin muhasebe eğitimi üzerine düşüncelerini değerlendirdikleri çalışmada, öğrencilerin %61,3'ü okullarındaki mesleki etik konusundaki faaliyetlerin yetersiz olduğunu belirtmişlerdir. Ayrıca muhasebe etiği ile ilgili seminer ve konferanslar verilmesi, muhasebe etiğinin ayrı bir ders olarak verilmesi ve derslerdeki payının artması konusunu, ilave olarak yapılabilecek uygulamalar olarak görmektedirler.

2.2. Muhasebe Eğitimcilerinin Etik Konusundaki Görüşleriyle İlgili Çalışmalar

Blanthorne ve diğ. (2007:383-384)'nin muhasebe eğitimcilerinin muhasebe müfredatında etik dersi ile görüşlerini incelemek amacıyla yaptıkları çalışmanın sonucuna göre muhasebe eğitimcilerinin %95'inin, etiğin muhasebe müfredatına eklenmesinden yana oldukları, özellikle profesyonel uygulamayla ilgili konulara önem verdikleri, etik eğitimi için en uygun kaynak olarak kendilerini gördükleri, vakaların etik dersinde en etkili metot olacağına inandıkları ortaya çıkmıştır.

Kıracı ve Elitaş (2009:70,78)'ın, Türkiye'de muhasebe eğitiminde yer alan öğretim üyelerinin etik konusuna verdikleri önemi, etiğin muhasebe programlarındaki yerini, etik eğitiminde anlatılması gerekenleri, öğretim üyelerinin kullandıkları yaklaşımları ve Türkiye'de yer alan üniversitelerdeki etik konusunun durumunu ortaya koymak için yaptıkları çalışmada, öğretim üyelerinin %92'si muhasebe eğitiminde etik konusuna yer verilmesi gerektiğini ifade ettiklerini bildirmektedirler. Bu durumun en önemli gerekçeleri olarak ise muhasebe meslek üyeleri için ahlaki gelişimin çok önemli olması ve muhasebe skandalları sonucu kamuda güveni sağlamada etik eğitime gereken önemin verilmesi sayılmaktadır.

2.3 Profesyonel Yaşamda Meslek Etiği ve Etik Algılama ile İlgili Çalışmalar

Birçok çalışma, profesyonel yaşamda meslek etiğini ve etiksel algılama arasındaki farklılıklara neden olan faktörleri incelemiştir. Örneğin; Miesing ve Preble (1985:469, 475), orta Atlantik bölgesinde yer alan iki büyük üniversitede öğrenim gören 487 kişiyi içeren örneklemine, MBA yapan öğrenciler ile lisans düzeyindeki öğrencilerin yanı sıra yöneticileri de eklemişler ve bayanların anket cevaplarına göre daha etik değerlere bağlı olduklarını gözlemlemişlerdir.

Kidwell ve diğ. (1987:490-492), 50 bayan ve 50 erkek yöneticinin etik değerlere bakış açılarında farklılığı araştırdıkları çalışmalarında, etik öge taşıyan bir yönetim kararında erkek veya bayan yöneticilerin birkaç farklılık dışında aynı şekilde hareket ettiklerini bulmuşlardır.

Barnett ve Karson'ın (1989:747-748, 761-762) yöneticilerin etik değerlere bakış açılarında cinsiyet farklılığını araştıran çalışmalarında, anket sorularının bazı kısımlarında bay ve bayan yöneticiler arasında etik farklılıklar gözlenmektedir.

Mathews (1995:670), sosyal ve çevre muhasebesinin gelişiminin muhasebe disiplini altında etik ile ilişki derecesini irdelemiş ve muhasebe ile ilgili oluşturulmuş etik ile ilgili kuralların etiksel konularda yardımcı olamayacağını çünkü bu kuralların meslek sahiplerinin müşterileri ile ve diğer meslektaşları ile ilişkilerini düzenlemek için tasarlandığını vurgulamaktadır. Mathews (1995:670), etiksel tutumların geliştirilmesinde sosyal ve çevre muhasebesinin gelişmesinin yanı sıra, muhasebe meslek mensuplarının, daha geniş manada eğitime ve kurumun üst düzey yöneticileri tarafından konulacak doğru karar verme standartlarının oluşmasına dikkat çekmiştir.

Gül ve Ergün (2004:75)'ün muhasebecilerin meslek etiğinden sapmaları ve bu sapmalara neden olan etmenlerin belirlenmesi amacıyla meslek üyelerine uyguladıkları çalışmanın sonucuna göre muhasebe meslek etiğinde ciddi sapmalar olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Muhasebecilerin meslek etiği konusundaki kuramsal bilgileri yetersizdir. Meslek etiğinden sapmanın nedenlerinden en önemlisi mükellefin baskısı, ikinci etmen ise yasal ve kamusal kaynaklı sorunlardır. Bu sorunların en önemlilerini kayıt dışı ekonomi, denetim yetersizliği, yasal boşluklar ve yaptırımların hayata geçirilememesi oluşturmaktadır.

Herath (2005:1035, 1046-1047) yaptığı çalışmada; ekonomi ve muhasebe mesleklerinin; disiplinler arası uyumu, çevrenin dahil olduğu bir yapının çatısını, çevre için geçerli olacak güvenilir ve uygun değerlendirme prosedürlerini geliştirmeyi ve çevreyi değerlendiren farklı gruplar tarafından geliştirilen çeşitli etik durumları hesaba katmayı amaçlamasını gerekli gördüğünü belirtmektedir.

Keller ve diğ. (2007:311)'nin, Amerika'da yaptıkları çalışmalarında ise cinsiyete, öğrenim düzeyine, dindarlık seviyesine ve iş deneyimine bağlı olarak kişilerin etik standartlarında farklılıklar bulmuşlardır.

3. ARAŞTIRMANIN YÖNTEMİ

Araştırma amaçları bakımından tanımlayıcı, yapılış zamanı açısından kesitsel ve veri toplama yöntemi açısından anket çalışmasıdır. Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Veri analizinde frekans dağılımları, ortalama ve standart sapmalar, student t-testi ve ki-kare analizinden yararlanılmıştır.

3.1 Evren ve Örneklem

Çalışma Akdeniz Üniversitesine bağlı, muhasebe ve vergi uygulamaları bölümlerine sahip 7 adet meslek yüksekokulunda yapılmıştır (Tablo 1). Araştırmanın evreni toplam 1021 adet muhasebe ve vergi uygulamaları bölümü öğrencisinden oluşmaktadır. 1021 öğrenciden 741'inden geri dönüş sağlanmış ve geri dönüş oranı %72,58 olarak gerçekleştirilmiştir.

Tablo 1 Evren ve örnekleme ilgili sayılar

Meslek Yüksekokulu (Muhasebe ve Vergi Uygulamaları Bölümü)	Evren	Geri Dönen Anket Sayısı	Geri Dönüş Oranı (%)
Akseki MYO	90	67	74,44
Elmalı MYO	109	81	74,31
Korkuteli MYO	51	49	96,08
Manavgat MYO	210	142	67,62
Çallı MYO	399	271	67,92
ALTSO MYO	80	70	87,50
Kumluca MYO	82	61	74,39
TOPLAM	1021	741	72,58

3.1 Veri Toplama Aracı

Çalışmada kullanılan anket formu iki bölümden oluşmaktadır. Birinci bölümde öğrencilerin demografik ve sosyo-ekonomik durumlarını yansıtan sorular yer almaktadır. Çalışmanın ikinci bölümünde ise öğrencilerin meslek etiği derslerine ilişkin görüşlerine ilişkin 3 soruyla, meslek etiği ile ilgili 23 adet yargıya yer verilmiştir. Meslek etiği ile ilgili yargılar ankette sırasıyla “kesinlikle katılmıyorum”, “katılmıyorum”, “kararsızım”, “katılıyorum”, “kesinlikle katılıyorum” şeklinde 5 düzeyde oluşturulmuştur. Anket soruları oluşturulurken daha önce ülkemiz kültürüne uygulanmış sorular çeşitli lisansüstü tez çalışmalarından derlenmiştir (Güner, 2007:97-98; Uçma, 2007:151-153; Altuk, 2006:78). Ayrıca Sözbilir'in (2000:145-148) çalışmasındaki sorulardan da yararlanılmıştır. Anket soruları daha önce 2. Balkanlar ve Orta Doğu Ülkeleri Denetim ve Muhasebe Tarihi Konferansı'nda bir İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesinin İşletme bölümü öğrencileri ve bir Meslek

Yüksekokulunda okuyan muhasebe ve vergi uygulamaları bölümü öğrencilerinin etik değer yargılarının karşılaştırıldığı bir çalışmada da kullanılmıştır. Söz konusu çalışmada öğrencilerin sosyo-ekonomik değişkenleriyle etik değer yargıları ele alınmadığından bu çalışmada bu konuya odaklanılmış ve veriler bu doğrultuda toplanmıştır. Anketin güvenilirliğini tespit etmek için Cronbach alpha kullanılmış ve 0,926 bulunmuştur. İçerik geçerliliği içinse muhasebe akademisyenlerine başvurulmuştur. Pilot çalışma için anket 30 kişiye uygulanmış ve daha sonra ankete son şekli verilmiştir (Ağyar ve diğ., 2010:216).

4. BULGULAR

4.1. Demografik Bulgular

Çalışmanın bulgular bölümü öğrencilerin demografik ve sosyo-ekonomik değişkenlerine ilişkin bulgular ve muhasebe meslek etiği ile ilgili elde edilen bulgular olarak sınıflandırılmıştır.

Çalışmaya toplam 7 ilçeye ait meslek yüksekokulundan 741 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması $20, 52 \pm 2,87$ 'dir. Diğer demografik bilgiler ise Tablo 2'de görülmektedir.

Tablo 2 Çalışmaya Katılan Öğrencilerin Demografik Bulguları

DEĞİŞKEN	KATEGORİLER	FREKANS	YÜZDE
Cinsiyet	Kız	404	54,5
	Erkek	336	45,4
	Yanıtsız	1	0,1
	Toplam	741	100,0
Sınıf	1.sınıf	439	59,2
	2.sınıf	302	40,8
	Toplam	741	100,0
Doğum Yeri	Şehir	559	75,4
	İlçe	98	13,3
	Köy	80	10,8
	Yanıtsız	4	0,5
	Toplam	741	100,0
Mezun Olunan Lise	Düz Lise	332	44,8
	Meslek Lisesi	256	34,5
	Çok Programlı Lise	38	5,1
	Anadolu Liseleri	19	2,6
	Anadolu Meslek Liseleri	13	1,8
	Diğer Liseler	29	3,9
	Yanıtsız	54	7,3
Toplam	741	100,0	
Mezun Olunan Bölüm	Muhasebe	162	21,9
	Bilgisayarlı muhasebe	42	5,7
	Muhasebe ve Finansman	24	3,2
	Eşit Ağırlık	153	20,6
	Türkçe-Matematik	75	10,1
	Diğer Bölümler	103	13,90

	Yanıtız	182	24,6
	Toplam	741	100,0
Anne Eğitimi	Okuryazar değil	94	12,7
	Okuryazar	41	5,5
	İlkokul	380	51,3
	Ortaokul	130	17,5
	Lise	78	10,5
	Yüksekokul	11	1,6
	Lisansüstü	4	0,5
	Yanıtız	3	0,4
	Toplam	741	100,0
	Baba Eğitimi	Okuryazar değil	17
Okuryazar		28	3,8
İlkokul		300	40,5
Ortaokul		195	26,3
Lise		135	18,2
Yüksekokul		39	5,3
Lisansüstü		20	2,7
Yanıtız		7	0,9
Toplam		741	100,0
Annenin Çalışma Durumu		Çalışıyor	106
	Emekli	37	5,0
	Çalışmıyor	595	80,3
	Yanıtız	3	0,4
	Toplam	741	100,0
Babanın Çalışma Durumu	Çalışıyor	432	58,3
	Emekli	211	28,5
	Çalışmıyor	74	10,0
	Yanıtız	24	3,2
	Toplam	741	100,0
Annenin Mesleği	Ev hanımı	608	82,1
	Günelik işler	15	2,0
	İşçi	51	6,9
	Memur	24	3,2
	Esnaf	15	2,0
	Çiftçi	12	1,6
	Diğer	13	1,8
	Yanıtız	3	0,4
	Toplam	741	100,0
	Babanın Mesleği	Günelik işler	56
İşçi		218	29,4
Memur		107	14,4
Serbest Meslek		37	5,0
Esnaf		124	16,7
Çiftçi		85	11,5
Diğer		73	9,9
Yanıtız		41	5,5
Toplam		741	100
Anne Babanın Medeni	Anne baba birlikte	646	87,2

Durumu	Anne baba boşanmış	33	4,5
	Anne sağ baba vefat etmiş	49	6,6
	Baba sağ anne vefat etmiş	9	1,2
	Anne ve baba vefat etmiş	4	0,5
	Toplam	741	100,0
Öğrencilerin Algıladıkları Sosyo-Ekonomik Düzeyleri	Alt	70	9,4
	Ortanın Altı	101	13,6
	Orta	487	65,7
	Ortanın Üstü	68	9,3
	Üst	14	1,9
	Yanıtsız	1	0,1
	Toplam	741	100,0
Ailenin Gelir Düzeyi	500 TL'nin altı	76	10,3
	500-999 TL	294	39,7
	1000-1499 TL	194	26,2
	1500-1999 TL	82	11,1
	2000-2499 TL	37	5,0
	2500-2999 TL	18	2,4
	3000-3499 TL	9	1,2
	3500-3999 TL	8	1,1
	4000-4499 TL	2	0,3
	4500-4999 TL	3	0,4
	5000 TL ve üzeri	14	1,8
	Yanıtsız	4	0,5
	Toplam	741	100,0

Çalışmaya toplam 7 ilçeye ait meslek yüksekokulundan 741 öğrenci katılmıştır. Öğrencilerin yaş ortalaması $20,52 \pm 2,87$ 'dir. Öğrencilerin %59,2'si, 1. sınıf, %40,8'i 2. sınıf öğrencisidir. Cinsiyetlere bakıldığında ise %54,5 ile erkeklerin kızlardan daha fazla olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin doğum yeri ağırlıklı olarak şehirdir (%75,4). Bunu %13,3 ile kasaba ve %10,8 ile köy izlemektedir.

Öğrencilerin mezun olduğu lise tipine bakıldığında %44,8 ile düz lise ağırlıklı olduğu, ikinci olarak %34,5 ile meslek liselerinin geldiği görülmektedir. Çok programlı liseler %5,1 ile takip ederken Anadolu liseleri ise %2,6, Anadolu meslek liseleri ise %1,8'lerde kalmıştır.

Öğrencilerin mezun olduğu bölüm incelendiğinde ise %21,9 ile muhasebe ilk sırayı almaktadır. Bilgisayarlı muhasebe %5,7, muhasebe ve finansman %3,2 oranındadır. Muhasebe bölümünden sonra eşit ağırlık bölümlerinden mezunlar %20,6 ile ikinci sırada yer almaktadır. Üçüncü sırada ise %10,1 ile Türkçe-matematik yer almaktadır. Mezun olunan diğer bölümler incelendiğinde ise yabancı dil bölümünden sekiz, çocuk gelişimi, tasarım ve teknoloji, elektrik, spor, giyim gibi bölümlerden de birer öğrencinin bölümü tercih ettiği görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin eğitim düzeylerine bakıldığında %51,3 oranında ilkokul mezunu oldukları, %17,5 oranında ortaokul, %10,5 oranında lise ve %12,7 oranında okuryazar olmayanların izlediği görülmektedir.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeylerine bakıldığında ise %40,5 oranında ilkokul mezunu oldukları, bunu %26,3 oranında ortaokul mezunlarının izlediği ve %18,2 oranında da lise mezunlarının bulunduğu görülmektedir.

Öğrencilerin annelerinin %80,3'ü çalışmazken, %14,3'ü çalışan, %5'i ise emekli annelerden oluşmaktadır. Öğrencilerin babalarının %58,3'ü çalışmaktayken, %28,5'i emekli, %10,0'i ise çalışmamaktadır.

Annelerin %82,1'i ev hanımıyken, %6,9'u işçi ve %3,2'si memurdur. Babaların %29,4'ü işçi, %16,7'si esnaf, %14,4'ü memur ve %11,5'i çiftçidir.

Ailelerin %87,2'si aile birliğine sahipken, %6,6'sında baba vefat etmiş, %4,5'inde ise boşanma olmuştur.

Öğrencilerin kendilerini yaşadıkları topluma göre algıladıkları sosyo-ekonomik düzey incelenmiş ve %65,7'si kendilerini orta düzeyde algıladıklarını belirtmişlerdir. Ortanın altında olduğunu ifade edenler %13,6, alt düzeyde olduklarını ifade edenler %9,4 ve ortanın üzerinde olduklarını ifade edenler %9,3 oranındadır. Üst düzeyde olduklarını ifade edenler sadece %1,9 oranındadır.

Öğrencilerden tüm gelirleriyle hane halkının gelir düzeyi ile ilgili bilgi vermeleri istenmiş ve buna göre öğrencilerin %39,7'si 500-999 TL arasında, %26,2'si 1000-1499 TL, %11,1'i 1500-1999 TL arasında %10,3'ü ise 500 TL'nin altında gelir bildirmişlerdir. Buna göre meslek yüksekokulu muhasebe bölümü öğrencilerinin %50'si 999 TL ve altında hane halkı geliri algıladıkları görülmektedir.

4.2. Muhasebe Meslek Etiği ile İlgili Bulgular

Öğrencilere muhasebe meslek etiği ile ilgili bir ders alıp almadıkları sorulmuş ve %78,7'si böyle bir ders almadıklarını belirtmişlerdir. Aldığını belirtenler %16,2'de kalırken %5,1 oranında bu soruya yanıt verilmemiştir.

Öğrencilere meslek etiğinden öncelikle hangi derslerde bahsedildiği sorulmuş, öğrencilerin %59,2'si buna yanıt vermiş ve yanıt verenlerin aklına ilk gelen ders %59,2 ile genel muhasebe olmuştur. İkinci sırayı muhasebe denetimi (%21,2) ve üçüncü sırayı da maliyet muhasebesi (%7,7) almıştır.

Tablo 3 Öğrencilerin, Meslek Yüksekokulları Muhasebe Bölümlerinde Meslek Etiği Eğitiminin Nasıl Olması Gerektiği ile İlgili Görüşleri

Meslek Etiği Eğitimi ile İlgili Görüşler	Frekans	Yüzde	Geçerli Yüzde	Kümülatif Yüzde
Meslek etiği ile ilgili ders konmalıdır	166	22,4	23,9	23,9
Derslerin yanı sıra seminerler, toplantılar, sempozyumlar, paneller düzenlenmelidir	250	33,7	35,9	59,8
Meslek odaları ile iş birliği içinde tanıtım çalışmaları yapılmalıdır	114	15,4	16,4	76,1
Muhasebe derslerinin içinde meslek etiğinden söz edilmesi yeterli olacaktır	40	5,4	5,7	81,9
Meslek etiği en iyi staj döneminde öğrenilir, ayrı bir eğitime gerek yoktur	44	5,9	6,3	88,2
Meslek etiği en iyi çalışma hayatında öğrenilir, ayrı bir eğitime gerek yoktur	66	8,9	9,5	97,7
Diğer	16	2,2	2,3	100,0
Toplam	696	93,9	100,0	
Yanıtsız	45	6,1		
Genel Toplam	741	100		

Tabloda görüldüğü gibi çalışmaya katılan öğrencilerin %33,7'si meslek etiği ile ilgili derslerin yanı sıra seminer, toplantı gibi etkinliklerle bu eğitimin desteklenmesini savunurken %22,4'ü ayrı bir ders konması fikrini benimsemiştir. %15,4 gibi bir oranda da meslek odaları ile iş birliği içinde olunması ve meslek etiğini bu yolla tanıtılması gerektiğini düşünmektedir.

Tablo 4 Meslek Etiği ile İlgili Yargılara Öğrencilerin Katılma Düzeyleri

Meslek Etiği ile İlgili İfadelere İlişkin Görüşler	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Ortalama	Standart Sapma
1- Muhasebe mesleğinin sağlıklı gelişimi ve toplumdaki saygınlığı için meslek etiğine gereken önem verilmelidir	%8,6	%5,7	%6,6	<u>%43,6</u>	%35,5	3,92	1,19
2- Muhasebe etiğine uygun davranışlar yasal düzenlemelerle teşvik edilmelidir	%5,7	%11,2	%16,2	<u>%42,2</u>	%24,7	3,69	1,13
3- Muhasebe etiğine aykırı davranışlara yönelik cezaların arttırılacağı düzenlemeler yapılmalıdır	%7,3	%11,3	%22,0	<u>%36,3</u>	%23,1	3,57	1,17
4- Muhasebe meslek mensubu müşteri taleplerine uygun bildirimde bulunmak için müşteri bilgilerinde değişiklik yapmamalıdır	%5,5	%12,6	%27,7	<u>%36,2</u>	%18,0	3,49	1,09
5- Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla ödeyeceği verginin düşük görüneceği değişikliklere gitmemelidir	%9,2	%10,4	%20,8	<u>%34,6</u>	%25,0	3,56	1,23
6- Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla, kredi kolaylığı sağlayabilmek için bildirimde değişikliklere gitmemelidir	%8,1	%17,9	%24,3	<u>%33,9</u>	%15,9	3,31	1,17
7- Muhasebe meslek mensubu, kamu kuruluşlarıyla müşterisi arasındaki anlaşmazlıklarda tarafsız davranmalıdır	%7,4	%10,4	%16,6	<u>%37,6</u>	%28,0	3,68	1,20
8- Muhasebe meslek mensubu her zaman toplumun çıkarlarını kendisinin ve müşterisinin çıkarlarının önünde görmelidir	%9,0	%12,6	%20,4	<u>%35,8</u>	%22,3	3,50	1,22
9- Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle yakın dostluklar kurmamalıdır	%12,4	%24,5	%18,9	<u>%25,9</u>	%18,2	3,13	1,31
10- Muhasebe meslek mensubu müşterilerinden hiçbir şekilde hediye kabul etmemelidir	%13,8	%22,2	%22,4	<u>%25,1</u>	%16,5	3,08	1,30
11- Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle herhangi bir borç/alacak ilişkisine girmemelidir	%8,2	%17,7	%21,7	<u>%28,9</u>	%23,5	3,42	1,25
12- Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle herhangi bir ortaklık ilişkisi içinde bulunmamalıdır	%8,9	%20,1	%22,3	<u>%27,6</u>	%21,1	3,32	1,26
13- Muhasebe meslek mensubunun ücretlendirilmesi hizmetin öncesinde yazılı olarak belirlenmelidir	%6,5	%5,7	%17,2	<u>%42,1</u>	%28,6	3,80	1,11
14- Muhasebe meslek mensupları, günümüz rekabet ortamına rağmen birbirlerine zarar verici davranışlar içine girmemelidir	%6,1	%4,5	%12,4	<u>%41,2</u>	%35,8	3,96	1,19
15- Muhasebe meslek mensubu, müşteri temininde etik olmayan davranışlar içine girmemelidir	%5,7	%5,8	%13,8	<u>%41,1</u>	%33,6	3,91	1,10
16- Muhasebe meslek mensubu, gelirinin %15'inden fazlasını tek bir müşteriden elde etmemelidir	%11,1	%12,4	<u>%30,6</u>	%29,1	%16,7	3,28	1,20
17- Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır	%5,4	%6,3	%13,1	%30,6	<u>%44,5</u>	4,03	1,15

18- Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır	%5,9	%6,2	%13,1	%28,3	<u>%46,4</u>	4,03	1,17
19- Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir	%7,3	%3,1	%11,9	%33,2	<u>%44,5</u>	4,05	1,16
20- Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır	%6,7	%3,4	%11,3	%30,9	<u>%47,6</u>	4,09	1,15
21- Muhasebe meslek mensubu, mesleki görevlerini yerine getirirken yasalara, düzenlemelere ve teknik standartlara uygun hareket etmelidir	%6,6	%4,0	%13,0	%33,3	<u>%43,0</u>	4,02	1,15
22- Muhasebe meslek mensubunun müşterisine ait defterler periyodik olarak bağımsız denetimden geçmelidir	%5,9	%5,9	%17,5	<u>%41,0</u>	%29,6	3,82	1,10
23- Muhasebe meslek mensubu, müşterisini denetimden geçirecek olan bağımsız denetim firmasının belirlenmesi konusuna karışmamalıdır	%6,1	%8,0	%29,6	<u>%34,1</u>	%22,3	3,59	1,10

Tabloda görüldüğü gibi öğrencilerin “kesinlikle katılıyorum” ifadesini en yüksek oranda seçtikleri yargı %47,6 ile “Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır”; %46,4 oranında “Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır”; %44,5 oranlarında “Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır” ve “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir” yargıdır. Daha sonra %43 ile “Muhasebe meslek mensubu, mesleki görevlerini yerine getirirken yasalara, düzenlemelere ve teknik standartlara uygun hareket etmelidir” ifadesin gelmektedir.

Öğrencilerin “kesinlikle katılmıyorum” ifadesini en yüksek oranda seçtikleri yargı ise %13,8 oranında “Muhasebe meslek mensubu müşterilerinden hiçbir şekilde hediye kabul etmemelidir”, %12,4 ile “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle yakın dostluklar kurmamalıdır”, %11, 1 ile “Muhasebe meslek mensubu, gelirin %15’inden fazlasını tek bir müşteriden elde etmemelidir”, %9,2 ile “Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla ödeyeceği verginin düşük görüneceği değişikliklere gitmemelidir” ve %9 oranında “Muhasebe meslek mensubu her zaman toplumun çıkarlarını kendisinin ve müşterisinin çıkarlarının önünde görmelidir” gibi daha çok müşteri ilişkilerini ilgilendiren hususlardır.

Genel olarak kabul etme veya kabul etmeme durumunu incelemek için “kesinlikle kabul ediyorum” ve “kabul ediyorum” yüzdeleri ve de aynı şekilde “kesinlikle kabul etmiyorum” ve “kabul etmiyorum” yüzdeleri birleştirilmiştir. Buna göre “kesinlikle kabul ediyorum” ve “kabul ediyorum” ifadelerinden birini işaretleyenler içinde en yüksek yüzde %79,1 ile “Muhasebe mesleğinin sağlıklı gelişimi ve toplumdaki saygınlığı için meslek etiğine gereken önem verilmelidir”, %78,5 ile “Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır”, %77,7 ile “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir”, %77 ile “Muhasebe meslek mensupları, günümüz rekabet ortamına rağmen birbirlerine zarar verici davranışlar içine girmemelidir”, %76,3 ile Muhasebe meslek mensubu, mesleki görevlerini yerine getirirken yasalara, düzenlemelere ve teknik standartlara uygun hareket etmelidir, %75,1 ile Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır ifadeleridir. Bunları %74,7 ile Muhasebe meslek mensubu, müşteri temininde etik olmayan davranışlar içine girmemelidir ve Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır ifadeleri izlemektedir.

“Kesinlikle kabul etmiyorum” ve “kabul etmiyorum” ifadelerini işaretleyenlerin yüzdesine bakıldığında da %36,9 ile “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle yakın dostluklar kurmamalıdır”; %36 ile “Muhasebe meslek mensubu müşterilerinden hiçbir şekilde hediye kabul etmemelidir”, %29 ile “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle herhangi bir ortaklık ilişkisi içinde bulunmamalıdır” %26 ile “Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla, kredi kolaylığı sağlayabilmek için bildirimde

değişikliklere gitmemelidir” ve %25,9 ile “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle herhangi bir borç/alacak ilişkisine girmemelidir” yer almaktadır.

Öğrencilerin verdikleri yanıtlar incelendiğinde “katılıyorum” ifadesinin 23 yargının 17’sinde (%73,9), “tamamen katılıyorum” ifadesinin 5’inde (%21,7), kararsızım ifadesinin ise sadece 1’inde en fazla vurgulanan seçenek olduğu görülmektedir. Öğrencilerinin “kararsızım” seçeneğini en fazla işaretledikleri madde ise %30,7 ile “Muhasebe meslek mensubu, gelirin %15’inden fazlasını tek bir müşteriden elde etmemelidir” ifadesidir.

Öğrencilerin etik yargılarına ilişkin görüşlerini daha ayrıntılı değerlendirebilmek amacıyla 5 düzeyli cevapların ortalama ve standart sapmaları da alınmıştır. En yüksek ortalamaya sahip ifadeler ise $4,09 \pm 1,15$ ile “Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır”, $4,05 \pm 1,16$ ile “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir”, $4,03 \pm 1,15$ ile “Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır” ve $4,03 \pm 1,17$ ile Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır

Bulguların daha sonraki bölümünde ise sosyo-ekonomik değişkenlerin öğrencilerin mesleki etik yargıları üzerine etkileri incelenmiş ve anlamlı sonuçlara yer verilmiştir.

Öğrenciler 20 yaş ve altı, 20 yaşın üzeri olmak üzere iki gruba ayrılmış ve meslek etiği görüşleri açısından karşılaştırılmıştır. Yaşa göre “Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla, kredi kolaylığı sağlayabilmek için bildirimde değişikliklere gitmemelidir”, “Muhasebe meslek mensubu her zaman toplumun çıkarlarını kendisinin ve müşterisinin çıkarlarının önünde görmelidir”, “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir”, “Muhasebe meslek mensubu, müşterisini denetimden geçirecek olan bağımsız denetim firmasının belirlenmesi konusuna karışmamalıdır” ifadeleri farklılık göstermiştir (Sırasıyla $\chi^2 = 10,199$, $p=0,037$; $\chi^2 = 9,907$ $p=0,042$; $\chi^2 = 10,642$, $p=0,031$; $\chi^2 = 11,744$ $p=0,019$). Kesinlikle katılıyorum ifadesine verilen yanıtlar 20 yaş üstü grupta genç gruba göre daha yüksektir.

Muhasebe etiği ile ilgili yargılarda en fazla farklılık gösteren kategori ise cinsiyet kategorisidir bu nedenle çalışmada daha ayrıntılı ele alınmıştır.

Tablo 5 “Muhasebe mesleğinin sağlıklı gelişimi ve toplumdaki saygınlığı için meslek etiğine gereken önem verilmelidir” İfadesine İlişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	48	30	35	158	133	404
	Yüzde (%)	11,9%	7,4%	8,7%	39,1%	32,9%	100,0%
Kız	Sayı	16	12	14	164	130	336
	Yüzde (%)	4,8%	3,6%	4,2%	48,8%	38,7%	100,0%
Toplam	Sayı	64	42	49	322	263	740
	Yüzde (%)	8,6%	5,7%	6,6%	43,5%	35,5%	100,0%

$$\chi^2 = 26,838, p < 0,001$$

Çalışmaya katılan erkek öğrencilerin %32,9’u ifadeye kesin katılırken %11,9’u kesinlikle katılmamaktadır. Kızlarda ise bu oranlar sırasıyla %38,7 ve %4,8 olarak gerçekleşmiştir. Kesinlikle katılıyorum ve katılıyorum yüzdeleri birlikte incelendiğinde ise katılım oranı kızlarda %87,5 erkeklerde ise %72,5 gibi bir oran

görülmektedir. Meslek etiğine gereken önemin verilmesi konusunda kız öğrencilerin daha duyarlı olduğu görülmektedir. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,001$).

Tablo 6 “Muhasebe etiğine uygun davranışlar yasal düzenlemelerle teşvik edilmelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	29	52	73	161	89	404
	Yüzde (%)	7,2%	12,9%	18,1%	39,9%	22,0%	100,0%
Kız	Sayı	13	31	47	151	94	336
	Yüzde (%)	3,9%	9,2%	14,0%	44,9%	28,0%	100,0%
Toplam	Sayı	42	83	120	312	183	740
	Yüzde (%)	5,7%	11,2%	16,2%	42,2%	24,7%	100,0%

$$\chi^2 = 11,346, p=0,023$$

Yasal düzenlemelerin meslek etiğine uygun davranışları teşvik etmesi konusuna kız öğrencilerin daha olumlu görüş bildirdiği görülmektedir. Bu görüşe kesinlikle katılan kız öğrencilerin oranı erkek öğrencilere göre daha yüksek bulunmuştur (sırasıyla %28,0 ve %22,0). “Katılıyorum” oranlarının da kız öğrencilerde erkek öğrencilerden daha yüksek olduğu görülürken (sırasıyla %44,9 ve %39,9). “Kesinlikle katılmıyorum” ifadesi ise erkeklerde %7,2 oranında tercih edilirken, kızlarda bu oran %3,9’dur. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p< 0,05$)

Tablo 7 “Muhasebe meslek etiğine aykırı davranışlara yönelik cezaların arttırılacağı düzenlemeler yapılmalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	37	52	96	136	83	404
	Yüzde (%)	9,2%	12,9%	23,8%	33,7%	20,5%	100,0%
Kız	Sayı	17	32	66	133	88	336
	Yüzde (%)	5,1%	9,5%	19,6%	39,6%	26,2%	100,0%
Toplam	Sayı	54	84	162	269	171	740
	Yüzde (%)	7,3%	11,4%	21,9%	36,4%	23,1%	100,0%

$$\chi^2 = 11,755, p=0,019$$

Kız öğrenciler cezaların uygulanması konusunda da erkek öğrencilere göre daha kesin bir ifade vermektedir. Kızlar muhasebe meslek etiğine aykırı davranışların cezalarının arttırılması konusuna %26,2 oranında “kesinlikle katılıyorum” %39,6 oranında “katılıyorum” şıklarını işaretlemişler, bu oranlar ise erkeklerde sırasıyla %20,5 ve %33,7’de kalmıştır. Arada istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık vardır ($p < 0,05$).

Tablo 8 “Muhasebe meslek mensubu, kamu kuruluşlarıyla müşterisi arasındaki anlaşmazlıklarda tarafsız davranmalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	36	51	69	138	109	403
	Yüzde (%)	8,9%	12,7%	17,1%	34,2%	27,0%	100,0%
Kız	Sayı	19	26	53	140	98	336
	Yüzde (%)	5,7%	7,7%	15,8%	41,7%	29,2%	100,0%
Toplam	Sayı	55	77	122	278	207	739
	Yüzde (%)	7,4%	10,4%	16,5%	37,6%	28,0%	100,0%

$$\chi^2 = 10,077, p=0,039$$

Cinsiyetler açısından “Muhasebe meslek mensubu, kamu kuruluşlarıyla müşterisi arasındaki anlaşmazlıklarda tarafsız davranmalıdır” ifadesine verilen yanıtlar karşılaştırıldığında kızlarda kesinlikle katılıyorum oranı %29,2, katılıyorum oranı ise %41,7’dir. Erkeklerde bu oranlar sırasıyla %27,0 ve %34,2 olarak gerçekleşmiştir. Kesinlikle katılmayanlar ise erkeklerde %8,9, kızlarda %5,7 şeklindedir. Sonuçlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmaktadır ($p < 0,05$).

Tablo 9 “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle yakın dostluklar kurmamalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	56	81	87	103	76	403
	Yüzde(%)	13,9%	20,1%	21,6%	25,6%	18,9%	100,0%
Kız	Sayı	36	100	52	89	59	336
	Yüzde(%)	10,7%	29,8%	15,5%	26,5%	17,6%	100,0%
Toplam	Sayı	92	181	139	192	135	739
	Yüzde(%)	12,4%	24,5%	18,8%	26,0%	18,3%	100,0%

$$\chi^2 = 12,344, p=0,015$$

Kız öğrenciler “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle yakın dostluklar kurmamalıdır” ifadesine kesinlikle katıldıklarını erkek öğrencilere göre daha düşük bir oranda belirtmişken (sırasıyla %17,6 ve %18,9),

katılmıyorum ifadesinde erkeklerden yüksek bir orana sahiptirler (sırasıyla %29,8 ve %20,1). Kararsızların sayısı kızlarda erkeklere göre daha düşük gerçekleşmiştir (sırasıyla %29,8 ve %21,6) ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 10 “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle herhangi bir borç/alacak ilişkisine girmemelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	41	66	94	121	82	404
	Yüzde(%)	10,1%	16,3%	23,3%	30,0%	20,3%	100,0%
Kız	Sayı	20	65	66	93	92	336
	Yüzde(%)	6,0%	19,3%	19,6%	27,7%	27,4%	100,0%
Toplam	Sayı	61	131	160	214	174	740
	Yüzde(%)	8,2%	17,7%	21,6%	28,9%	23,5%	100,0%

$$\chi^2 = 10,213, p=0,037$$

Kız öğrenciler meslek mensuplarının müşterileriyle bir borç alacak ilişkisine girmemesi konusunda %27,4 oranında kesinlikle katıldıklarını ifade ederken bu oran erkek öğrencilerde %20,3'tür. Kesinlikle katılmayanların oranı ise erkek öğrencilerde kızlara göre daha yüksek olarak gerçekleşmiştir (sırasıyla %10,1 ve %6,0) ve istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 11 “Muhasebe meslek mensubunun ücretlendirilmesi hizmetin öncesinde yazılı olarak belirlenmelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	32	32	77	165	97	403
	Yüzde (%)	7,9%	7,9%	19,1%	40,9%	24,1%	100,0%
Kız	Sayı	16	10	50	145	114	335
	Yüzde (%)	4,8%	3,0%	14,9%	43,3%	34,0%	100,0%
Toplam	Sayı	48	42	127	310	211	738
	Yüzde (%)	6,5%	5,7%	17,2%	42,0%	28,6%	100,0%

$$\chi^2 = 19,154, p=0,001$$

Kız öğrenciler, meslek mensubuna verdiği hizmetin karşılığında ödenecek olan ücretlerin önceden yazılı olarak belirlenmesi konusunda “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” ifadelerini sırasıyla %34,0 ve %43,3 ile erkeklere göre daha yüksek oranlarda seçerken erkeklerde bu ifadeler sırasıyla %24,1 ve %40,9 oranında seçilmiştir. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 12 “Muhasebe meslek mensupları, günümüz rekabet ortamına rağmen birbirlerine zarar verici davranışlar içine girmemelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	29	25	60	158	132	404
	Yüzde (%)	7,2%	6,2%	14,9%	39,1%	32,7%	100,0%
Kız	Sayı	16	8	32	146	133	335
	Yüzde (%)	4,8%	2,4%	9,6%	43,6%	39,7%	100,0%
Toplam	Sayı	45	33	92	304	265	739
	Yüzde (%)	6,1%	4,5%	12,4%	41,1%	35,9%	100,0%

$$\chi^2 = 15,242, p=0,004$$

Muhasebe meslek mensuplarının faaliyetlerini sürdürürken rekabeti birbirlerine zarar verici boyutlara taşımamaları konusu hem erkek hem de kız öğrencilerde genel kabul görürken kızlarda kesinlikle katılanların ve katılanların oranı %39,7 ve % 43,6 ile erkeklerle göre daha yüksektir (sırasıyla %32,7 ve %39,1). Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 13 “Muhasebe meslek mensubu, müşteri temininde etik olmayan davranışlar içine girmemelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	29	28	69	162	115	403
	Yüzde (%)	7,2%	6,9%	17,1%	40,2%	28,5%	100,0%
Kız	Sayı	13	15	33	140	133	334
	Yüzde (%)	3,9%	4,5%	9,9%	41,9%	39,8%	100,0%
Toplam	Sayı	42	43	102	302	248	737
	Yüzde (%)	5,7%	5,8%	13,8%	41,0%	33,6%	100,0%

$$\chi^2 = 19,350, p=0,001$$

Kız öğrenciler müşteri temininde meslek mensuplarının etik olmayan davranışlar içine girmemesi konusunda daha net bir tavır sergilemiş ve %39,8 oranında kesinlikle katıldıklarını ifade etmişlerdir. Erkek öğrencilerde ise bu oran %28,5’te kalmıştır. Katıldığını ifade eden erkekler ise neredeyse kızlarla aynı oranı yakalamıştır (sırasıyla %40,2 ve % 41,9). Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur ($p<0,05$).

Tablo 14 “Muhasebe meslek mensubu, gelirinin %15’inden fazlasını tek bir müşteriden elde etmemelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	55	58	121	113	57	404
	Yüzde (%)	13,6%	14,4%	30,0%	28,0%	14,1%	100,0%
Kız	Sayı	27	34	106	103	66	336
	Yüzde (%)	8,0%	10,1%	31,5%	30,7%	19,6%	100,0%
Toplam	Sayı	82	92	227	216	123	740
	Yüzde (%)	11,1%	12,4%	30,7%	29,2%	16,6%	100,0%

$$\chi^2 = 11,785, p=0,019$$

Öğrencilerin en fazla kararsızlık ifade ettiği bu soruya kızlar %19,8 oranında kesinlikle katıldığını ifade ederken bu oran erkeklerde %14,1’de kalmıştır.

Tablo 15 “Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	27	34	69	124	150	404
	Yüzde(%)	6,7%	8,4%	17,1%	30,7%	37,1%	100,0%
Kız	Sayı	13	13	28	102	180	336
	Yüzde(%)	3,9%	3,9%	8,3%	30,4%	53,6%	100,0%
Toplam	Sayı	40	47	97	226	330	740
	Yüzde(%)	5,4%	6,4%	13,1%	30,5%	44,6%	100,0%

$$\chi^2 = 30,491 p<0,001$$

Müşteri bilgilerinin mahremiyeti konusunda kız öğrencilerde çok yüksek oranda “kesinlikle katılıyorum” ifadesi seçilmişken, bu oran erkeklerde daha düşük olarak gerçekleşmiştir. (Sırasıyla %53,6 ve %37,1). Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlı bulunmuştur. Diğer ifadelerle göre “kesinlikle katılıyorum” oranının yüksek çıktığı bir ifade olarak gerçekleşmiştir.

Tablo 16 “ Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	30	36	72	116	150	404
	Yüzde(%)	7,4%	8,9%	17,8%	28,7%	37,1%	100,0%
Kız	Sayı	14	10	24	94	194	336
	Yüzde(%)	4,2%	3,0%	7,1%	28,0%	57,7%	100,0%
Toplam	Sayı	44	46	96	210	344	740
	Yüzde(%)	5,9%	6,2%	13,0%	28,4%	46,5%	100,0%

$$\chi^2 = 46,591, p < 0,01$$

Müşteri bilgilerinin mahremiyeti ile ilgili bir önceki ifadeye benzeyen bu ifadeye de bir önceki ifadede olduğu gibi kız öğrenciler büyük bir oranda “kesinlikle katılıyorum” yanıtını verirken, oran daha düşük olmakla birlikte bu seçenek erkeklerin de en fazla tercih ettiği seçenek olarak gerçekleşmiştir (sırasıyla %57,7 ve %37,1). “Katılıyorum” ifadesinde kız ve erkek öğrencilerin yanıtları hemen hemen aynı oranlarda iken kararsızların oranı erkeklerde kızlara göre daha yüksektir (sırasıyla %17,8 ve %7,1).

Tablo 17 “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	39	18	57	147	143	404
	Yüzde(%)	9,7%	4,5%	14,1%	36,4%	35,4%	100,0%
Kız	Sayı	15	5	31	98	187	336
	Yüzde(%)	4,5%	1,5%	9,2%	29,2%	55,7%	100,0%
Toplam	Sayı	54	23	88	245	330	740
	Yüzde(%)	7,3%	3,1%	11,9%	33,1%	44,6%	100,0%

$$\chi^2 = 35,413, p < 0,001$$

Meslek mensuplarının yetkinliği ve kendini yetiştirmeleri konusu öğrenciler arasında yüksek kabul gören ifadelerden biridir. Kız öğrenciler %55,7 oranında “kesinlikle katılıyorum” ifadesini seçerlerken bu oran erkek öğrencilerde %35,4’te kalmıştır. Arada istatistiksel olarak anlamlı fark bulunmuştur.

Tablo 18 “ Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	36	18	57	133	160	404
	Yüzde(%)	8,9%	4,5%	14,1%	32,9%	39,6%	100,0%
Kız	Sayı	14	7	27	95	193	336
	Yüzde(%)	4,2%	2,1%	8,0%	28,3%	57,4%	100,0%
Toplam	Sayı	50	25	84	228	353	740
	Yüzde(%)	6,8%	3,4%	11,4%	30,8%	47,7%	100,0%

$$\chi^2 = 28,646, p < 0,001$$

Muhasebe meslek mensuplarının mesleklerine verdikleri önem ve kendilerini yetiştirmeleri ile ilgili ifadelerden bir olan kayıtların tam ve açıklayıcı olması ifadesi yine kız öğrencilerin duyarlı olduğu ve büyük ölçüde “kesinlikle katılıyorum” ifadesini seçtiği yargılardan biridir. Kız öğrencilerde “kesinlikle katılıyorum” oranı %57,4 iken bu oran erkek öğrencilerde %39,6 olarak gerçekleşmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 19 “Muhasebe meslek mensubu, mesleki görevlerini yerine getirirken yasalara, düzenlemelere ve teknik standartlara uygun hareket etmelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	31	26	63	146	138	404
	Yüzde (%)	7,7%	6,4%	15,6%	36,1%	34,2%	100,0%
Kız	Sayı	18	4	33	100	181	336
	Yüzde (%)	5,4%	1,2%	9,8%	29,8%	53,9%	100,0%
Toplam	Sayı	49	30	96	246	319	740
	Yüzde (%)	6,6%	4,1%	13,0%	33,2%	43,1%	100,0%

$$\chi^2 = 37,423, p < 0,001$$

Muhasebe meslek mensuplarının mesleğini yasal düzenlemelere uygun bir biçimde yürütmesi konusunda kız öğrencilerin %53,9 ile kesin katılım gösterdiği ve bu oranın erkeklerde %34,2'ye düştüğü görülmüştür. Kız ve erkek öğrencilerin yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p < 0,05$).

Tablo 20 “Muhasebe meslek mensubunun müşterisine ait defterler periyodik olarak bağımsız denetimden geçmelidir” İfadesine İlişkin Yanıtların Cinsiyetlere Göre Karşılaştırılması

Cinsiyet	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Erkek	Sayı	31	31	75	170	97	404
	Yüzde(%)	7,7%	7,7%	18,6%	42,1%	24,0%	100,0%
Kız	Sayı	13	13	55	133	122	336
	Yüzde(%)	3,9%	3,9%	16,4%	39,6%	36,3%	100,0%
Toplam	Sayı	44	44	130	303	219	740
	Yüzde(%)	5,9%	5,9%	17,6%	40,9%	29,6%	100,0%

$$\chi^2 = 19,089, p=0,001$$

Meslek mensubunun hizmet verdiği müşterilerin düzenli olarak bağımsız denetimden geçirilmesi konusunda kız öğrenciler %36,3 oranında kesin katılırken bu oran erkek öğrencilerde %24,0 olarak gerçekleşmiştir. Kız ve erkek öğrencilerin yanıtları arasında istatistiksel olarak anlamlı farklılık tespit edilmiştir ($p<0,05$).

Öğrenciler doğum yerlerine göre şehir, kasaba ve köy olarak sınıflandırılmış ve etik yargılara ilişkin verdikleri yanıtlar açısından karşılaştırılmıştır. Bu değişkene göre anlamlı çıkan ifadeler “Muhasebe etiğine uygun davranışlar yasal düzenlemelerle teşvik edilmelidir” ve “Muhasebe meslek mensubu, mesleki görevlerini yerine getirirken yasalara, düzenlemelere ve teknik standartlara uygun hareket etmelidir” ifadeleri olmuştur (Sırasıyla $\chi^2 = 16,307, p=0,038$; $\chi^2 = 18,152, p=0,020$). Kesinlikle katılıyorum ifadesini tercih edenler şehir doğumlu kişilerde diğerlerine göre daha yüksektir.

Öğrencilerden mezun oldukları liseleri meslek lisesi olarak işaretleyenler ve diğer öğrenciler iki grupta sınıflandırılmışlar ve karşılaştırma yapılmıştır. Buna göre anlamlı olan ifadeler “Muhasebe mesleğinin sağlıklı gelişimi ve toplumdaki saygınlığı için meslek etiğine gereken önem verilmelidir” ($\chi^2 = 19,936, p<0,001$); “Muhasebe meslek mensubu müşteri taleplerine uygun bildirimde bulunmak için müşteri bilgilerinde değişiklik yapmamalıdır” ($\chi^2 = 17,491, p=0,002$); “Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla ödeyeceği verginin düşük görüneceği değişikliklere gitmemelidir” ($\chi^2 = 11,084, p=0,026$); “Muhasebe meslek mensupları, günümüz rekabet ortamına rağmen birbirlerine zarar verici davranışlar içine girmemelidir” ($\chi^2 = 9,987, p=0,041$); “Muhasebe meslek mensubu, müşteri temininde etik olmayan davranışlar içine girmemelidir” ($\chi^2 = 29,570, p<0,001$); “Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır” ($\chi^2 = 13,020, p=0,011$); “Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır” ($\chi^2 = 14,304, p=0,006$); “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir” ($\chi^2 = 16,249, p=0,003$); “Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır” ($\chi^2 = 14,036, p=0,007$). Bu ifadeler verilen yanıtlar incelendiğinde ise meslek lisesi mezunu olduğunu belirten öğrencilerin “kesinlikle katılıyorum” oranlarının diğer öğrencilerden daha düşük olduğu görülmektedir.

Öğrencilerin verdikleri bilgilerin ışığında muhasebe ile ilgili bölümlerden mezun olanlar ve diğer öğrenciler iki gruba ayrılmıştır. Muhasebe ile ilgili bölümler sınıflandırmasına muhasebe, bilgisayarlı muhasebe, muhasebe ve bankacılık, muhasebe ve finansman bölümleri girmektedir. İstatistiksel olarak farklılık gösteren ifadeler “Muhasebe mesleğinin sağlıklı gelişimi ve toplumdaki saygınlığı için meslek etiğine gereken önem verilmelidir” ($\chi^2 = 35,145, p<0,001$); “Muhasebe etiğine uygun davranışlar yasal düzenlemelerle teşvik edilmelidir” ($\chi^2 = 11,318, P=0,023$); “Muhasebe etiğine aykırı davranışlara yönelik cezaların arttırılacağı düzenlemeler yapılmalıdır” ($\chi^2 = 10,072, P=0,039$); “Muhasebe meslek mensubu müşteri taleplerine uygun

bildirimde bulunmak için müşteri bilgilerinde değişiklik yapmamalıdır” ($\chi^2 = 11,851$, $P=0,018$); Muhasebe meslek mensubu müşterilerinden hiçbir şekilde hediye kabul etmemelidir ($\chi^2 = 11,498$, $p=0,022$); “Muhasebe meslek mensubu, müşterileriyle herhangi bir borç/alacak ilişkisine girmemelidir” ($\chi^2 = 13,979$, $p=0,007$); “Muhasebe meslek mensupları, günümüz rekabet ortamına rağmen birbirlerine zarar verici davranışlar içine girmemelidir” ($\chi^2 = 13,321$, $p=0,01$); “Muhasebe meslek mensubu, müşteri temininde etik olmayan davranışlar içine girmemelidir” ($\chi^2 = 23,857$, $p<0,001$); “Muhasebe meslek mensubu, müşterisi ile ilişkisi bitse de müşteri bilgilerini üçüncü şahıslarla çıkar elde etmek amacıyla paylaşmamalıdır” ($\chi^2 = 13,570$, $p=0,009$); “Muhasebe meslek mensubu, mesleğinin gerektirdiği mesleki bilgi ve donanıma sahip olmalı, bu konuda gerekli çabayı göstermelidir” ($\chi^2 = 12,791$, $P=0,012$); “Muhasebe meslek mensubunun tuttuğu kayıtlar tam ve açıklayıcı olmalıdır” ($\chi^2 = 11,730$, $P=0,019$); “Muhasebe meslek mensubu, mesleki görevlerini yerine getirirken yasalara, düzenlemelere ve teknik standartlara uygun hareket etmelidir” ($\chi^2 = 18,495$, $P=0,001$). İfadelere verilen yanıtlar incelendiğinde “kesinlikle katılıyorum” ifadesine verilen yanıtların genelde muhasebe ile ilgili bölümlerden mezun olan öğrencilerde daha düşük olduğu görülmektedir.

Annelerin eğitim düzeyi ilkökul ve altı eğitim düzeyi ve ortaokul ve üzeri eğitim düzeyi olarak iki sınıfta incelenmiş ve karşılaştırılmıştır. Bu karşılaştırmada sadece “Muhasebe meslek mensupları, günümüz rekabet ortamına rağmen birbirlerine zarar verici davranışlar içine girmemelidir” ifadesinde anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2 = 10,302$, $p=0,036$). İlkokul ve altı eğitim düzeyinde annelere sahip öğrencilerde “kesinlikle katılıyorum” %38,5 iken bu oran eğitimli annelere sahip olanlarda %29,1'lere düşmüş, “katılıyorum” ifadesi ise eğitimli annelerin çocuklarında %44,4 iken eğitim düzeyi düşük annelerin çocuklarında bu oran %39,9'dur.

Öğrencilerin babalarının eğitim düzeyleri ilkökul ve altı ve de ortaokul ve üzeri olarak iki grupta incelenmiştir. Buna göre sadece “Yasal bir zorunluluk olmadığı hallerde muhasebe meslek mensubu müşterilerine ait bilgileri gizli tutmalıdır” ifadesinde anlamlı bir farklılık görülmektedir ($\chi^2 = 15,352$, $p=0,004$). Bu ifadeye “kesinlikle katılıyorum” ve “katılıyorum” yanıtını verenlerin oranları eğitim düzeyi yüksek babalara sahip öğrencilerde diğer öğrencilere göre daha yüksek görülmektedir.

Öğrencilerin kendilerini algıladıkları sosyo-ekonomik düzeyler alt ve ortanın altı, orta, üst ve ortanın üstü olarak üç grupta gruplanmış ve karşılaştırma yapılmıştır. Sadece "Muhasebe meslek mensubu, müşterisinin ticari geleceğini güvence almak amacıyla, kredi kolaylığı sağlayabilmek için bildirimde değişikliklere gitmemelidir” ifadesine verilen yanıtlarda anlamlı bir farklılık olmuştur ($\chi^2 = 16,427$, $p=0,037$). Buna “kesinlikle katılıyorum” yorumunu yapanların oranı en yüksek alt ve ortanın altı gruptayken (%19,3), en düşük üst ve ortanın üstü gruptadır (%11,0), “katılıyorum” yorumunu yapanlar ise %46,3 oranında üst ve ortanın üstü grupta yer alırken, %26,9 oranında alt ve ortanın altı grupta verilmiştir.

Hane halkının gelir düzeyi açısından öğrencilerin etik yargılara ilişkin yanıtları karşılaştırıldığında ise “Muhasebe meslek mensubu müşteri taleplerine uygun bildirimde bulunmak için müşteri bilgilerinde değişiklik yapmamalıdır” ifadesi anlamlı bir farka yol açmış ($\chi^2 = 11,680$, $p=0,020$), “kesinlikle katılıyorum” ifadesini düşük gelir düzeyindeki öğrenciler %19 oranında tercih ederken bu oran diğer grupta %17'de kalmış, “katılıyorum” ifadesi ise yüksek gelir grubunda %38,5, düşük gelir grubunda %33,9 oranında tercih edilmiştir.

Tablo 21 “Muhasebe meslek mensubu, kamu kuruluşlarıyla müşterisi arasındaki anlaşmazlıklarda tarafsız davranmalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların Meslek Etiği ile İlgili Ders Alma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ders Alma Durumu	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Aldım	Sayı	15	8	12	43	42	120
	Yüzde(%)	12,5%	6,7%	10,0%	35,8%	35,0%	100,0%
Diğer	Sayı	37	64	103	226	152	582
	Yüzde(%)	6,4%	11,0%	17,7%	38,8%	26,1%	100,0%
Toplam	Sayı	52	72	115	269	194	702
	Yüzde(%)	7,4%	10,3%	16,4%	38,3%	27,6%	100,0%

$$\chi^2 = 13,559, p=0,009$$

Bir başka karşılaştırma ise mesleki etik dersi aldığını ifade eden öğrencilerle diğer öğrenciler arasında yapılmıştır. Mesleki etikle ilgili ders aldığını ifade edenlerle diğer öğrenciler arasında verilen cevaplar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık ortaya çıkmıştır. ($\chi^2 = 13,559, p=0,009$). “Muhasebe meslek mensubu, kamu kuruluşlarıyla müşterisi arasındaki anlaşmazlıklarda tarafsız davranmalıdır” ifadesine kesinlikle katılanlar mesleki etik dersi aldığını ifade edenler arasında %35,0 iken diğer grupta bu oran %26,1’dir. Beklenmedik bir şekilde kesinlikle katılmıyorum oranı da mesleki etikle ilgiliders alanlarda diğer gruba göre daha yüksektir (sırasıyla %12,5 ve %6,4). Kararsızların ise diğer grupta etikle ilgili ders aldığını belirtenlere göre daha yüksek olduğu ise görülebilir. (sırasıyla %17,7 ve %10,0).

Tablo 22 “Muhasebe meslek mensubu, gelirinin %15’inden fazlasını tek bir müşteriden elde etmemelidir” ifadesine ilişkin Yanıtların İfadesine İlişkin Yanıtların Meslek Etiği ile İlgili Ders Alma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ders Alma Durumu	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Aldım	Sayı	6	16	33	36	29	120
	Yüzde (%)	5,0%	13,3%	27,5%	30,0%	24,2%	100,0%
Diğer	Sayı	69	70	188	170	86	583
	Yüzde (%)	11,8%	12,0%	32,2%	29,2%	14,8%	100,0%
Toplam	Sayı	75	86	221	206	115	703
	Yüzde (%)	10,7%	12,2%	31,4%	29,3%	16,4%	100,0%

$$\chi^2 = 10,632, p=0,031$$

Mesleki etikle ilgili ders aldığını belirten öğrenciler “Muhasebe meslek mensubu, gelirinin %15’inden fazlasını tek bir müşteriden elde etmemelidir” ifadesine %24,2 oranında tamamen katılırken diğer grup %14,8 oranında tamamen katılım sergilemektedir. Kesinlikle katılmayanların oranı ise ders alan grupta %5 iken diğer grupta %11,8’lere çıkmıştır. Aradaki fark istatistiksel olarak anlamlıdır ($\chi^2 = 10,632, p<0,05$).

Tablo 23 “Muhasebe meslek mensubu, müşterisini denetimden geçirecek olan bağımsız denetim firmasının belirlenmesi konusuna karışmamalıdır” ifadesine ilişkin Yanıtların İfadesine İlişkin Yanıtların Meslek Etiği ile İlgili Ders Alma Durumuna Göre Karşılaştırılması

Ders Alma Durumu	Sayı / Yüzde	Kesinlikle Katılmıyorum	Katılmıyorum	Kararsızım	Katılıyorum	Kesinlikle Katılıyorum	Toplam
Aldım	Sayı	3	5	31	48	33	120
	Yüzde(%)	2,5%	4,2%	25,8%	40,0%	27,5%	100,0%
Diğer	Sayı	39	50	183	188	122	582
	Yüzde(%)	6,7%	8,6%	31,4%	32,3%	21,0%	100,0%
Toplam	Sayı	42	55	214	236	155	702
	Yüzde(%)	6,0%	7,8%	30,5%	33,6%	22,1%	100,0%

$$\chi^2 = 10,127, p=0,038$$

Tabloya göre, meslek etiği ile ilgili ders aldıklarını ifade edenlerin %27,5’i “Muhasebe meslek mensubu, müşterisini denetimden geçirecek olan bağımsız denetim firmasının belirlenmesi konusuna karışmamalıdır” ifadesine kesinlikle katılmaktayken, bu oran diğer grupta %21,0’dır. “katılıyorum” yanıtını verenler ise yine %40,0’la ders aldığını ifade eden gruba göre (%32, 3) daha yüksektir. İki grubun verdiği yanıtlar açısından istatistiksel olarak anlamlı bir fark bulunmuştur ($\chi^2 = 10,127, p<0,05$).

5. SONUÇ

Günümüzde küreselleşmeyle birlikte iş dünyasındaki değişime uyum sağlayabilmek için etik değerlere ve sosyal sorumluluk olgularına gereken önem verilmelidir (Selimoğlu, 2006:437-439). Muhasebeciler, toplumun yararına hizmet edip çıkarlarını koruma görevini yerine getirirken, toplumun güvenini kazanmak ve piyasadaki rekabetçi ortamın üstesinden gelebilmek için mesleki etik standartlarına sahip olmalıdırlar.

Muhasebe müfredatında etik ile çalışmalar, muhtemelen denetim başarısızlıklarına da karşılık olarak, son zamanlarda daha da artmıştır (Coate ve Frey, 2000:380). Formel muhasebe eğitimi konusuyla bağlantılı olarak, finansal ve yönetim muhasebesi metinlerinde kısa etik vakalarının eklenmesi gibi ek materyaller geliştirilmektedir. Etik eğitimi, insana zarar verebilecek seçimlerle karşılaştıklarında öğrencilere farkındalık yaratır ve etik ikilemi tanımlarını, etik açmazları saptayıp durumu nasıl çözecekleriyle ilgili fırsatları görmelerini, kısacası muhasebe mesleğinde belirsizlikler olduğu ve bunların nasıl ele alınacağı konularında hazırlar (Watkins ve Iyer, 2006, s. 68).

Bu çalışmada; Akdeniz Üniversitesinde yer alan 7 adet Meslek Yüksekokulunda öğrenim gören 741 öğrencinin demografik ve sosyo-ekonomik durumları ile meslek etiği ile ilgili yargıları ile öğrencinin demografik ve sosyo-ekonomik durumunun, meslek etiği ile ilgili yargılarına etkisi araştırılmıştır. Sonuçlara göre, meslek etiği ile ilgili derslerin yanı sıra seminer, toplantı gibi etkinliklerle muhasebe etiği eğitimin desteklenmesi ile muhasebe etiğinin ayrı bir ders olarak konması fikirleri en çok benimsenen fikirlerdir. Cinsiyet, yaş, doğum yerinin mülki yönetim birimi statüsü, mezun olunan lisenin çeşidi, mezun olunan bölüm, ebeveynin eğitim düzeyi, algılanan sosyo-ekonomik düzey, hane halkının gelir düzeyi ve daha önce meslek etiği dersi almış olma faktörlerinin; öğrencilerin meslek etiği yargılarında istatistiksel olarak anlamlı fark yarattığı ortaya koyulmuştur. Bunlar içinde cinsiyet, meslek etiği ile ilgili yargılarda en çok farklılık gösteren kategori olup etik açıdan kızlar, erkeklerden daha duyarlıdır. Cinsiyet ve etik yargı ilişkisinin incelendiği çeşitli çalışmada kızlar, erkeklerden daha etik duyarlılık eğilimi göstermektedir (Ameen ve diğ., 1996:596; Cohen ve diğ., 2001:264-265; Lane, 1995:578; Whipple ve Swords, 1992:676-677). İş hayatında kadın çalışanların etik olmayan davranışın önüne geçip etik kararlar alınmasına katkıda bulunacakları düşünülebilir. Bazı ifadelerde yaşı daha büyük olanlar, daha çok etik duyarlılık göstermektedir. Etik kavramının, yaş ilerledikçe daha anlaşılıp benimsendiği düşünülebilir. En beklenmeyen sonuç ise meslek lisesi mezunu olanlar ile muhasebe ile ilgili bölümlerden mezun olanların daha düşük etik duyarlılık göstermesi olup bu durum, muhasebe etiğinin özellikle meslek liselerinden başlayarak müfredata eklenmesi gerektiği düşüncesini desteklemektedir.

Çalışmada yer alan en dikkat alıcı nokta ise meslek etiği ile ilgili ders alan öğrencilerin almayanlara göre daha etiksel yargılarda buldukları olmuştur. Bu da yaklaşık 2500 yıl önce yaşamış Antik çağ filozofu Sokrates'in etiğin öğrenebileceği savını destekler niteliktedir.

KAYNAKÇA

- Ağyar E., Kutluk, F.A., Cengiz E., & Utku, B. D. (2010). Ethics in Accounting Profession: A Research of Ethical Issues With Students Taking Accounting Courses. *2nd Balkans and Middle East Countries Conference on Auditing and Accounting History*, September 15, İstanbul, Özet Kitabı, 216.
- Altuk, V.E. (2006). Türkiye’de Muhasebe Etiği Eğitimi, Yayınlanmamış Master Tezi, Trakya Üniversitesi.
- Ameen, E., D. Guffey, D., & McMillan, J. (1996). Gender Differences in Determining the Ethical Sensitivity of Future Accounting Professionals. *Journal of Business Ethics*, 15, 591–597.
- Armstrong, M. B., Ketz, J. E. & Owsen, D. (2003). Ethics Education in Accounting: Moving Toward Ethical Motivation and Ethical Behavior. *Journal of Accounting Education*, 21, 1-16.
- Azaltun, M., & Kaya, E. (2006) Muhasebe Eğitiminde Meslek Etiğinin Yeri ve Önemi: Anadolu Üniversitesi’nde Yapılan bir Araştırma. *Muhasebe Bilim Dünyası Dergisi*, 8(1), 107-126.
- Barnett, J. H., & Karson, M. J. (1989). Managers, Values, And Executive Decisions: An Exploration Of the Role of Gender, Career Stage, Organizational Level, Function, and the Importance of Ethics, Relationships and Results in Managerial-Decision Making. *Journal of Business Ethics*, 8(10), 747-816.
- Blanthorne, C., Kovar, S., & Fisher, D. G. (2007). Accounting Educators' Opinions about Ethics in the Curriculum: An Extensive View. *Issues in Accounting Education*, 22(3), 355-390.
- Chan S.Y.S., & Leung P. (2010). The Effects of Accounting Students’ Ethical Reasoning and Personal Factors on Their Ethical Sensitivity. *Managerial Auditing Journal*, 21(4), 436-457.
- Coate, C.J., & Frey, K.J. (2000). Some Evidence on the Ethical Disposition of Accounting Students: Context and Gender Implications. *Teaching Business Ethics*, 4 (4), 379-404.
- Cohen J.R., Pant, L.W., & Sharp, D.J. (1998). The Effect of Gender and Academic Discipline Diversity on the Ethical Evaluations, Ethical Intentions and Ethical Orientation of Potential Public Accounting Recruits. *Accounting Horizons*, 12(3), 250-270.
- Cohen J.R., Pant, L.W., & Sharp, D.J. (2001). An Examination of Differences in Ethical Decision- Making Between Canadian Business Students and Accounting Professionals. *Journal of Business Ethics*, 30(4), 319-336.
- Eleren, A., & Kayahan, C. (2007). Muhasebe Eğitiminin Öğrenci Bakış Açısıyla Değerlendirilmesi ve Afyon Kocatepe Üniversitesi Meslek Yüksekokullarında Bir Araştırma. *Muhasebe ve Denetime Bakış*, 7(23), 47-63.
- Fırat, F. Z., & Üçoğlu, D. (2009). Muhasebe Eğitiminde Etiğin İş dünyasına, Öğretim Elemanlarına ve Öğrencilere Yansımaları, *XXVIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı (Ed.) Taner, T. ve Öncü, S., (20-24 Mayıs 2009, Alaçatı-Çeşme)*, 51-63.
- Gül, K., & Ergün, H. (2004). Muhasebe Mesleğinde Etik. *Muhasebe ve Denetime Bakış Dergisi*, 4(11), 53-77.
- Güner, M. (2007). Muhasebe Meslek Ahlakı ve Kars İli Merkezinde Bir Araştırma, Yayınlanmamış Master Tezi, Kafkas Üniversitesi.
- Herath, G. (2005). Sustainable Development and Environmental Accounting: The Challenge to the Economics and Accounting Profession. *International Journal of Social Economics*, 32(12), 1035-1050.
- Holland, L. (2004). Experiences from a Student Programme Designed to Examine the Role of the Accountant in Corporate Social Responsibility. *International Journal of Sustainability in Higher Education*, 5(4), 404-416.
- Keller, A. C., Katherine T. S., & Smith, L. M. (2007). Do Gender, Educational Level, Religiosity, and Work Experience Affect the Ethical Decision-Making of U.S. Accountants?. *Critical Perspectives on Accounting*, Vol. 18 (3), 299–314.
- Kerr, D. S., & Smith, L. M. (1995). Importance of and Approaches to Incorporating Ethics into the Accounting Classroom. *Journal of Business Ethics*, 14, 987-995.
- Kidwell, J. M., Stevens, R. E., & Bethke, A. L. (1987). Differences in Ethical Perceptions Between Male and Female Managers: Myth or Reality?. *Journal of Business Ethics*, 6(6), 489-493.
- Kıracı, M., & Elitaş, C. (2009). Muhasebe Eğitiminde Etik: Muhasebe Öğretim Üyelerinin Bakışları ve Yaklaşımları Üzerine Bir Araştırma. *XXVIII. Türkiye Muhasebe Eğitimi Sempozyumu Bildiri Kitabı (Ed.) Taner, T. Ve Öncü, S., (20-24 Mayıs 2009, Alaçatı-Çeşme)*, 63-89.
- Lane, J. C. (1995). Ethics of business students: Some marketing perspectives. *Journal of Business Ethics*, 14 (7), 571-580.
- Langenderfer, H. Q., & Rockness, J. W. (1989). Integrating Ethics into the Accounting Curriculum: Issues, Problems and Solutions. *Issues in Accounting Education*, 4(1), 58-69.

- Loeb, S. E. (1988). Teaching Students Accounting Ethics: Some Crucial Issues. *Issues in Accounting Education*, 3(2), 316-329.
- Mathews, M R. (1995). Social and Environmental Accounting: A Practical Demonstration of Ethical Concern?. *Journal of Business Ethics*, 14(8), 663-672.
- McNair F., & Milam, E.E. (1993). Ethics in Accounting Education: What is Really Being Done", *Journal of Business Ethics*, 12(10), 797-809.
- Miesing, P. & Preble, J. F. (1985). A Comparison of Five Business Philosophies. *Journal of Business Ethics*, 4, 465-476
- Mugan, C. Ş. ve Atay, D. Ö. (2003). Contextual Effects on Ethical Sensitivity and Penalty Judgments. *Teaching Business Ethics*, 7(4), 341-363.
- Selimoğlu, S. K. (2006). Türk Muhasebe Uygulamalarında Etik. *Mali Çözüm Dergisi, Özel sayı, (Kasım, 2006)*, 437-456.
- Sözibilir, N. (2000). Türkiye’de Muhasebe Uygulamalarında Etiksel Boyutlar, *Afyon Kocatepe Üniversitesi Yayını*.
- Stanga, K. G., & Turpen, R. A. (1991). Ethical Judgments on Selected Accounting Issues: An Empirical Study. *Journal of Business Ethics*, 10(10), 739-747.
- Uçma, T. (2007). Muhasebe Meslek Mensubu Olmak İsteyenlerin Etik Değer Anlayışlarının Belirlenmesi ve Muğla Üniversitesi Uygulaması, *Yayınlanmamış Master Tezi*, Muğla Üniversitesi.
- Watkins, A. L., & Iyer, V. M. (2006). Expanding Ethics Education: Professionals Can Participate. *The CPA Journal*, 76(2), 68-69.
- Whipple, T. W., & Swords, D. F. (1992). Business ethics judgments: A cross-cultural comparison. *Journal of Business Ethics*, 11 (9), 671-678.